

Přednáška - Suhotra Svámí Šrímad Bhágavatam 4.4.16 Praha, 23.7.1995 Nikdy nevěřte pratjakše a anumáně

*kiñ vā śivākhyam aśivañ na vidus tvad anye
brahmādayas tam avakīrya jaṭāḥ śmaśāne
tan-mālya-bhasma-nṛkapāly avasat piśācair
ye mūrdhabhir dadhati tac-caraṇāvasṛṣṭam*

Myslíš si snad, že o mnoho významnější a ctihodnější osobnosti, jako Pán Brahmā, tuto nepříznivou osobu zvanou Pán Śiva neznají? Spolčuje se s démony na spalovištích mrtvol, má rozčuchané vlasy kolem celého těla, je ověncený girlandou z lidských lebek a potřený popelem z krematoria. Ale navzdory všem těmto nepříznivým vlastnostem se mu velké osobnosti, jako je Brahmā, klaní a s velkou úctou si kladou květy obětované jeho lotosovým nohám na své hlavy.

Význam: Velkou osobnost, jako je Pán Śiva, nelze v žádném případě odsuzovat. To prohlásila jeho manželka Satī, aby tak ustanovila nadřazenost svého manžela. Pravila: “Říkáš, že Pán Śiva je nepříznivý, protože se spolčuje s démony v krematoriích, potírá si tělo popelem z mrtvol a nosí girlandu z lidských lebek. Sám máš tolik špatných vlastností, ale neuvědomuješ si, že jeho postavení je vždy transcendentální. Možná vypadá nepříznivý, ale proč tedy i tak významné osobnosti, jako je Brahmā, uctívají prach z jeho lotosových nohou a girlandy, kterými ty tolik opovrhuješ, si s velkou úctou kladou na své hlavy?” Povinností Satī jakožto počestné ženy a Śivovy manželky bylo prokázat jeho vznešené postavení. Přitom se neodvolávala pouze na svůj cit, ale i na fakta. Védská písma potvrzují, že Pán Śiva není obyčejnou živou bytostí. Není sice na úrovni Nejvyšší Osobnosti Božství, ale současně není ani na úrovni obyčejných živých bytostí. Brahmā je téměř pokaždé obyčejná živá bytost. Stane-li se, že se pro tuto řídicí úlohu žádná obyčejná živá bytost nenajde, zaujme Brahmovo postavení osobnost, která je přímou expanzí Viṣṇua. Jinak toto místo zastává velice zbožná živá bytost z tohoto vesmíru. Postavení Pána Śivy je tedy vyšší než postavení Pána Brahmy, přestože se Pán Śiva zjevil jako Brahmův syn. Zde je jasně řečeno, že i významné osobnosti, jako je Brahmā, přijímají údajně nepříznivé květiny a prach z lotosových nohou Pána Śivy. Velcí světci, jako Maṛīci, Atri, Bhṛgu a ostatní z devíti velkých mudrců, potomků Brahmy, rovněž chovají k Pánu Śivovi velikou úctu, neboť si jsou velmi dobře vědomi toho, že Pán Śiva není obyčejná živá bytost.

Celá řada Purāṇ sice uvádí, že postavení poloboha je tak vysoké, že se téměř vyrovná pozici Nejvyšší Osobnosti Božství, ale to, že Pán Viṣṇu je Nejvyšší Osobnost Božství, je závěr všech písem. V Brahma-saṁhitě je řečeno, že Pán Śiva je jako tvaroh nebo jogurt. Tvaroh se od mléka neliší—vzniká přeměnou mléka, a v tom smyslu je tedy také mlékem. Podobně je Pán Śiva Nejvyšší Osobností Božství, avšak současně není, stejně jako je tvaroh mlékem a zároveň obojí nelze zaměňovat. Tyto popisy najdeme ve védské literatuře. Když nějaký polobůh zaujímá zdánlivě vyšší postavení než Nejvyšší Osobnost Božství, je to proto, aby se na něj mohla lépe soustředit pozornost jeho oddaného. V Bhagavad-gītě (9.25) je řečeno, že má-li někdo zájem uctívat určitého poloboha, pak v něm Pán, Nejvyšší Osobnost Božství, který sídlí v jeho srdci, posílí pouto k danému polobohu, aby se mohl dostat na jeho planetu. Yānti deva-vratā devān. Uctívání polobohů je cestou, která vede na planety polobohů, zatímco

uctívání Nejvyšší Osobnosti Božství je cestou do duchovního království. Védské texty tuto skutečnost na různých místech potvrzují. Pánu Šivovi se zde dostává ze strany Satī uznání nejen proto, že si ho Satī váží jako svého manžela, ale také pro jeho vznešené postavení, které převyšuje postavení kterékoliv obyčejné živé bytosti, dokonce i Pána Brahmy.

Pán Brahmā si je dobře vědom postavení pána Šivy a otec Satī, Dakṣa, by je měl rovněž uznat. To se Satī snažila svému otci vysvětlit. Nepřišla do otcova domu, aby se zúčastnila pořádané slavnosti, i když svému manželovi řekla, že se chce setkat se sestrami a s matkou. Byla to pouhá záminka, neboť ve skutečnosti měla v srdci touhu přesvědčit Dakṣu, že dále závidět Pánu Šivovi je zbytečné. To byl její hlavní záměr. Když si uvědomila, že se jí to nepodaří, rozhodla se vzdát těla, které jí otec dal. O tom se dozvíme v následujících slokách.

Suhotra Svámí: Dnes nemám v úmyslu dát dlouhou přednášku, ale nacházíme tady jeden velice hluboký bod, který z tohoto verše a významu přímo vyskakuje. Co se týče postoje: něčí postoj můžeme vyjádřit na základě jeho emocí, jako například postoj Dakši vůči Pánu Šivovi. Můžeme to vysvětlit tak, že záviděl Pánu Šivovi, že byl příliš připoután ke své dceři Satī a byl nešťastný, že opustila rodinu a připojila se k Pánu Šivovi a tak dále. Když dáme tato vysvětlení, tak zastírají jakákoliv filosofická vysvětlení. Zase to můžeme vidět v rozhovoru. Jako když mluvíme o něčem postoji, tak říkáme: ano, filosoficky je v pořádku, ale jenom má nějaký emocionální problém v této oblasti.

Můžeme vidět zde Satī déví, která je velice inteligentní, jde přímo ke kořenu věci. Položila svůj prst na filosofii. Postoj Dakši povstává z pratjaksi a anumány. Takže to vypadá jako nějaké emoce, ale ve skutečnosti je to založeno na pratjaksi, což je smyslové vnímání a anumána, což je mentální spekulace. A to je filosofická pozice. Když to zvážíme, tak můžeme vidět každého v tomto světě, že nemá základ ve filosofických studiích. V Německu je Leibnitz, to je filosof, ale zároveň se tak také jmenuje nějaké cukroví. Když se v Německu řekne Leibnitz, tak si každý vybaví cukroví a ne toho filosofa, takže původně neměli filosofické poznání. Ale každý má svoji filosofii.

Když jsme to četli, tak mě přímo udeřilo, co tady Satī déví říká. Jestli moje vnímání je v určité situaci založeno na pratjaksě a anumáně, což je přímé smyslové vnímání a mentální spekulace, tak to je filosofie. Když začnu argumentovat, abych ochránil svůj názor, tak to se nazývá tarka. Tarka znamená logický argument. Tarka neboli logické argumentování je ve Védách popsáno, že jako apratišta nemá skutečný základ, protože založit něco na přímém smyslovém vnímání a mentální spekulaci znamená založit ten argument na iluzi. Na základě této iluze samozřejmě můžeme vykonstruovat mnoho zdánlivě logických výroků a pak se dostaneme do debaty s někým, jehož poznání je také založeno na iluzi. Tímto způsobem postaví písečné hrady. A ten, kdo postaví ten největší písečný hrad, tak je v debatě nejlepší. Ale můžeme vidět, že ty písečné hrady nejsou trvalé. Dobrý vítr je rozfouká a jestli jsou postaveny na břehu oceánu, tak přijde vlna a podmete ho. Takže tyto písečné hrady nestojí dlouho. Znamená to, že nemůžeme ustanovit absolutní pravdu na základě logických argumentů.

Lidé se potom uchýlí k tomu, že se odkazují na různé mudrce z minulosti, kteří potvrzují to, co říkají. Ale tito mudrci také jeden s druhým nesouhlasí. Já můžu citovat Sokrata, ty můžeš citovat Freuda a přesto neustanovíme pravdu. Pak se také můžeme odkazovat na různá písma, ale i v nich můžeme najít protiklady. Dokonce i když se odkazujeme na védské texty. Mezi různými védskými texty jsou zdánlivé protiklady. Absolutní pravda nemůže být ustanovena ani argumentováním z různých písem. Musíme si uvědomit, že mluvíme o osobách, které

svoje poznání zakládají na mentální spekulaci a přímém smyslovém vnímání. I když se obrátí na písma, jinými slovy rozumí těm písmům jenom svým vlastním způsobem. To je důvod, proč to vypadá, že jsou v písmech protiklady. Skutečný význam náboženství je těžké pochopit. Lidé bez konce argumentují o skutečném smyslu života.

Je řečeno, že jestli chceme skutečně znát pravdu, musíme následovat mahádžany neboli velké autority a velká autorita znamená velký oddaný Kršny. To je přesně to, co dělá Satí déví. To je to, co Satí říká svému otci: „Myslíš si, že významnější a ctihodnější osobnosti, jako Pán Brahma, tuto nepříznivou osobu zvanou Pán Šiva neznají?“ Tady vyzdvihuje takový brilantní bod. Ona říká, že podle pratjaksi neboli přímého smyslového vnímání se Pán Šiva sdružuje s démony v krematoriu, lokny jeho vlasů jsou rozházeny všude po těle, je ověnčen girlandou z lidských lebek a je potřen popelem z lidských těl. Pratjaksou, přímým vnímáním takto můžeme vidět Pána Šivu a potom anumánou neboli mentální spekulací můžeme velice jednoduše dojít k závěru, že musí být velice nepříznivá osoba, protože démoni jsou nepřízniví a on se sdružuje s démony, krematorium je nepříznivé a on tam zůstává a mít dlouhé rozčuchané vlasy je také z bráhmanského pohledu nepříznivé, lidské lebky jsou nedotknutelné. Když se stane, že se bráhmána náhodou dotkne něčeho takového, musí se vykoupat v Ganze a Pán Šiva nosí celou girlandu z takovýchto lebek. A popel z mrtvých těl, jak je to hrozné a on si to natře na tělo. Podle pratjaksi a anumána Pán Šiva je úplně nepříznivý, jak je tady řečeno ašivan, to znamená úplně bychom se mu měli vyhnout. Ale on je Šiva a šiva znamená příznivý.

Jak to můžeme poznat? Satí tady říká, že velké osobnosti jako je Pán Brahma se mu klaní s velkou úctou a kladou si květy obětované jeho lotosovým nohám na své hlavy. V seznamu velkých mahádžanů je Svajambhu (Brahma) první. Takže to je velice dobrý bod, který tady Satí udělala. Ale to neznámá, že pratjaksá a anumána nemají místo, ale musí to být založeno na šabdě neboli na zvukové vibraci, která je vyslovena velkými autoritami. Ve skutečnosti v tomto vesmíru šabda neboli védský zvuk přichází od Pána Brahmy a on má svoji sampradáju. Cokoliv vidíme a cokoliv si myslíme, musíme založit na této šabdě. Cokoliv vidíme a cokoliv si myslíme a není to založeno na této šabdě, je iluze. Můžeme dělat argumenty založené jenom na vnímání a myšlení. Osoby, které si zakládají na mentální spekulaci, rádi staví ty písečné zámky a myslí si, že mohou dojít k poznání Absolutní pravdy tím, že budou k sobě dávat složité argumenty. Ale existuje hezké přísloví: „Je to napsané na ledu.“ Můžeme napsat velice hezkou poezii nebo nějaké argumenty, ale když to napíšeme na led, tak jaký to má význam, když začne svítit slunce? Jakmile se udělá teplo, tak je to pryč. Jestliže založíme svoje argumenty na pratjaksě a anumáně, tak silou materiální přírody to bude všechno spláchnuto. A tak jsou bezvýznamné jako kvákání žáby.

Máme následovat ve šlépějích mahádžanů. To je to, čím Satí nařkla svého otce: „Ty to neděláš! Jsi přesvědčen na základě svého vlastního smyslového vnímání a svojí vlastní mentální spekulaci, že Pán Šiva je ašiva. Ale proč ho potom Pán Brahma uctívá? Je Brahma hlupák? A ty jsi více inteligentní než Pán Brahma?“ Ale jak uvidíme, pán Dakša je trochu příliš nafoukaný. On si myslí: „To jenom moje mladá hloupá dcera mluví, koho zajímá, co říká.“ Lidé v takovém postavení jsou velice nešťastní, zaslepení mají. Někaké otázky?

Otázka: Jaký je rozdíl mezi filosofií a ideologií? V minulosti tady byli velice pyšní, že mají filosofií, která spojuje všechny aspekty života, ale zároveň se také používalo často slovo ideologie. Takže jaký je rozdíl mezi filosofií a ideologií?

Odpověď: Jestliže se podíváme na původní skutečný význam slova filosofie, tak to znamená ‚láska skutečného duchovního poznání‘. Sofia, to je v dávném světě bohyně duchovního

poznání. Něco jako Sarasvatí, možná. A filo znamená láska. Když dáme dohromady poznání a láska, tak z toho je bhaktivédanta. Jestli budeme analyzovat slovo logický, tak logo v původním významu znamená Boží plán neboli konečná realita. Můžeme říct, že logika znamená argument, ale v konečném významu je to vlastně představení Kršnova plánu ve slovech. Slovo ideologie můžeme analyzovat tak, že to znamená, že děláme filosofii ze svých vlastních nápadů. Dnes lidé neuvažují čistě, tak míchají všechna ta slova dohromady. Slovo filosofie je používáno velice běžně, levně. Ale ve skutečnosti existuje skutečná filosofie. Není to tak, že každý nápad je filosofie, ale lidé si to myslí.

Otázka: Můžeme se přes pratjaksu a anumánu dobrat k vědomí Kršny?

Odpověď: Nejenom těmi procesy. Musíme se sdružovat s oddanými a následovat je. Samozřejmě budeme přitahováni k oddaným na základě toho, co vidíme a co si myslíme, ale sdružováním se s oddanými přijdeme k hlubšímu pochopení věcí. Jako včera, když jsme šli na harinám. Mnoho lidí v Praze má rádo oddané na základě toho, co si myslí a co vidí. Vidí oddané a smějí se. A potom je menšina, které se nelíbí to, co vidí. Špatně přemýšlí o oddaných. Ale konečná pravda je zakryta, nemůže být jen tak viděna nebo představena v myslí. Musíme tedy vstoupit do společnosti oddaných a dělat to, co oni dělají. Viděl jsem na mostě nějaké kluky a holky kouřit marihuanu a když jsme šli okolo, tak mávali a smáli se. Z jejich pohledu, smyslového vnímání a myšlení jim oddaní připadají hezcí. Ale také si myslí, že kouřit marihuanu je hezké. Ale aby nás opravdu pochopili, tak musí vstoupit do naší společnosti a zpívat Haré Kršna. Pro ně je teď kouřit marihuanu štěstí, ale když přijdou, tak zjistí, co je skutečné štěstí. My jsme šli okolo vícekrát, ale když jsme šli poněkolkáté, tak už se nesmáli, vykouřili víc marihuany a už byli ztuhlí, už se moc nesmáli. Oni byli užaslí, protože my jsme přišli za půl hodiny a pořád jsme se smáli a zpívali a oni byli hotoví ze své marihuany. Mě to připadá, že někteří z nich přemýšleli „jak oni to takhle můžou dělat, proč se neunaví?“. Tady to je vlastně ten bod, že jejich zdrojem štěstí je něco materiálního, proto to nemůže vydržet a zdroj štěstí pro oddané je Kršna. Toto štěstí je věčné a neustále se zvětšující. Takže aby toto pochopili, tak musí přestat kouřit marihuanu a přijít do společnosti oddaných a zpívat Haré Kršna. Pratjaksou a anumánou můžeme olizovat sklenici s medem zvenku. Můžeme být přitahováni tím, co vidíme a co si myslíme: tady je sklenice s medem, to je pěkný. Ale nemůžeš to ochutnat pratjaksou a anumánou.

Otázka: Mahárádž říkal, že pratjaksá a anumána má význam, pokud jsou založeny na šabdě. Jaký je význam?

Odpověď: Význam je takový, že dokud máme toto tělo, musíme jednat s tímto světem okolo, proto také používáme smyslové vnímání a naši mysl. Ale mělo by to být použito na základě pokynů šáster. Je to jednoduché, jako když ti dá někdo talíř s jídlem a řekne ti: „Jez to.“ Co se týče tvých smyslů a myslí: „Je to jídlo, proč to nesníš.“ Dokonce i když jsi vegetarián, jestli je to vegetariánské jídlo, proč to nesníš. Ale na základě šabdy my chceme vědět, jestli je to prasádam. Potom, jestli je to prasádam, tak můžeme říct: „To je velice pěkné prasádam.“ Vypadá to hezky, hezky to voní, hezky to chutná, to je všechno pratjaksá. Když to jíme, mysl je uspokojena a myslí si: „To je velice pěkné.“ Tak potom je to v pořádku, protože je to na základě šabdy, je to obětované prasádam. Jak můžeme vědět, jestli to, co jsme dostali je prasádam, nebo ne? Musíme se zeptat autority. Musíme jít za oddaným, který ví, jestli to bylo připraveno a obětováno ve vědomí Kršny. Rozumíš? Je to základní příklad.

Šríla Prabhupáda kí jay!